

**AHMET GÖKBEL, *Ansiklopedik Alevi Bektaşî Terimleri Sözlüğü*.
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2019**

Seher ŞEN**

*Yolumuz on iki imâma çıkar
Mürşidim Muhammed Ahmed-i Muhtâr
Rehberim Alîdir sâhib-Zülfikâr
Kulundur Şâhiyâ dîvâna geldim [Şâhi]*

Temelini 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut'un kaleme aldığı Türk dilinin zenginliğini ortaya koyan *Divanü Lüğati't-Türk*'e dayandırabileceğimiz sözlük çalışmaları, geçmişten bugüne varlığını sürdürmektedir. Bir dilin sahip olduğu söz varlığı, kelime çeşitliliği ve anlam dünyasını idrak edebilmek adına yapılan bu çalışmalar oldukça önemlidir. Dilin temel yapı taşları olan kelimeleri esas alması hasebiyle sözlük, bir dilin vazgeçilmez olmakla birlikte bu husus üzerinde araştırma yapan yahut meraklısı olanların ise temel başvuru kaynağıdır.

İçerik ve kapsam olarak geniş bir yelpazeye sahip olması, titiz bir çalışma gerektirmesi sebebiyle meydana getirilecek olan her sözlük, uzun soluklu bir çalışma ve uzmanlık gerektirmektedir. Bugüne dek meydana getirilmiş Türkçe sözlük külliyyatı içerisinde belli bir alana dair olan sözlüklerin önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir. Bu bağlamda meydana getirilen birçok lehçe, ağız, derleme ve terimlerle ilgili sözlüklere baktığımızda sadece var olan kelimeleri öğrenmekle kalmayıp aynı zamanda ele alınan kelimelerin kullanım alanlarındaki kültür özelliklerini de idrak edebilme fırsatını bulmaktayız. Sözlük külliyyatımıza bu manada eklenen yeni bir çalışma da Prof. Dr. Ahmet Gökbel tarafından kaleme alınan *Ansiklopedik Alevi Bektaşî Terimleri Sözlüğü*'dür. Eser, Esat Korkmaz'ın hazırladığı *Alevilik-Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü*'nden sonra ülkemizde bu sahada hazırlanan ikinci eser olma özelliğine sahiptir.

Türk İslam tarihinin önemli bir parçası olmasının yanı sıra sosyo-kültürel bir yapıyı da simgeleyen Alevilik, yazarın bir Alevi dedesinden alıntılıdığı tarife; "İslam'dır. Hak-Muhammed-Ali yolunun Kırklar Meclisinde olgunlaştığı ve on iki

* Geliş Tarihi: 02.03.2020, Kabul Tarihi: 07.05.2020. DOI: 10.34189/hbv.94.013

** Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, e-mail: sehersenn.33@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9038-4065>

imamlarla devam eden, İmam Ca'fer-i Sâdık'ın akıl ölçüsünü rehber olarak alan, Horasan erenlerinin himmetleriyle Anadolu'ya gelen, Hazreti Pir'le ve ulu ozanların nefesleriyle hayat bulan inancın adıdır (s. 9).” Yazarın eserinde yer verdiği bilgilerden hareketle günümüzde Alevilik-Bektaşilik yahut her iki kesimi de niteleyecek şekliyle sadece Alevilik şeklinde kullanılan ve temelinde aynı yapıya sahip olan bu kavramlar arasında birtakım farklılıklar söz konusudur. Bazı araştırmacılar, bu kavramlar arasındaki farklılıklardan birinin bu yapının tabanı ile tavanı arasındaki farklılık olduğunu; bu yapının tabanını Kızılbaşların, tavanını ise Bektaşiliğin oluşturduğunu söylerken Kızılbaşların geniş bir halk kitlesini, Bektaşiliğin ise bu yapıya yön veren baba ve dedeleri simgelediğini belirtmişlerdir. Kimi araştırmacılar ise ayırımın yerleşik hayata geçiş geçememe durumuyla ilgisi olduğunu belirterek zamanla yerleşik hayata geçenlerin Bektaşiliği, göçebe hayatı yaşayanlar ve kırsal bölgelerde kalanların ise Kızılbaşlığı teşkil ettiğini zikretmişlerdir.

Ansiklopedik Alevi Bektaşi Terimleri Sözlüğü, toplam 970 sayfadan oluşmaktadır. Eserin “Ön Söz”ünde Alevilik ve Bektaşilik ile ilgili açıklayıcı bilgiler veren yazar, bu iki kavramın birbirinden farklı olduğu hususuna değinmiştir. Ayrıca bu konuda gerek popüler gerekse akademik birçok çalışmanın yapılmış olup hâlâ da devam eden çalışmaların olduğunu belirten yazar, akademik çalışmaların üslup kaygısı dolayısıyla okuyucu tarafından anlaşılabilirliğini zorlaştırabildiğini; popüler çalışmaların ise kimi zaman objektiflikten uzaklaştığını zikretmiştir. Yazar, Alevilik kavramının birbiri ile ilişkili olan kültürel ve tarihsel boyutlarının birlikte ele alınmamasının çoğu zaman bu kavramın anlaşılmasını zorlaştırdığından ve bazen de yanlış anlaşılmasına sebebiyet verdiğiinden de bahsetmiştir.

Aleviliğin günümüzün sosyal bir gerçeği olduğuna dikkat çeken Ahmet Gökbel, bu hususta meydana getirilen kimi çalışmaların önyargılı bir yaklaşımla ve siyasi-ideolojik gayelerle yapılmış olmasının Alevi vatandaşlarımıza ve toplumumuza zarar verdiğini dile getirmiştir. Bu noktada ise yapılacak çalışmanın önyargıdan uzak, tarafsız bir yaklaşımı, geniş bir bilgi birikimini ve uzun bir bilimsel hazırlık temelini gerektirdiğini dile getirerek bilimsel çalışmalarda nitelik konusuna hassasiyet gösterilmesini de vurgulamıştır.

Eserde, “Alevilik ve Bektaşilik”e dair önemli hususlara temas edildiği görülen “Ön Söz”ü müteakip “Alevilik ve Bektaşilik” ile ilgili, alfabetik olarak yaklaşık 3.500 terime yer verilmiştir. Bu terimler yazar tarafından etraflıca açıklanmış ve kimi terimler sahip olduğu birden fazla anlamlarıyla birlikte izah edilmiştir. Esere dâhil edilen terimlerin Alevi ve Bektaşi kültürü içerisindeki anlamlarının verilmiş olmasının yanı sıra bu terimleri içeren şiir örneklerinden yapılan alıntılarla eser zenginleştirilmiştir. Bu manada eserin -içerisindeki takriben 10.000 mısrayı bulan şiirlerle- bir antoloji görünümü arz ettiğini de söyleyebiliriz.

Eserin “Kaynakça” bölümüne bakıldığında son derece geniş bir kaynak taramasının yapıldığı görülmektedir. Gökbel’in Ön Söz’de zikrettiği üzere yapmış olduğu

yedi yıllık bir çalışmanın neticesinde 400'e yakın eser bibliyografyası kaynakçaya dâhil edilerek ayrıntılı bilgi edinmek isteyenlere de büyük bir kolaylık sağlanmıştır.

Uzun soluklu bir çalışma neticesinde, oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alındığına tanıklık ettiğimiz bu eserin toplumumuzun önemli bir parçası olan Alevilik ve Bektaşîlik kültürü açısından göz ardı edilemez bir boşluğu dolduracağına şüphe yoktur. Alevi ve Bektaşî kültürüne ilgi duyanlar ve araştırmacılar için temel başvuru kaynaklarından biri olma özelliğine sahip böyle kıymetli bir eseri dilimize ve kültürümüze kazandırdığı için Prof. Dr. Ahmet Gökbel'e teşekkür ediyoruz.

